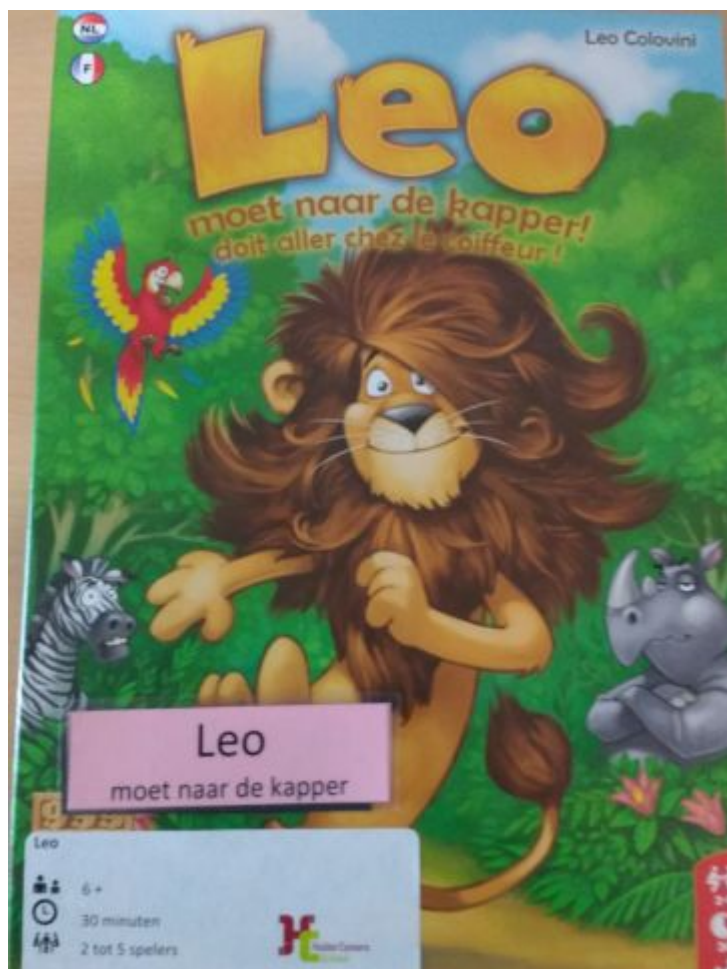

Bordspellen als leermiddel inzetten? Heidi van der Westerlaken doet dat in haar klas en ziet de kinderen groeien. Heidi is leerkracht van groep 5 en de Minervagroep, een klas voor meer- en hoogbegaafden met een zorgvraag, en coördinator meer- en hoogbegaafdheid op basisschool Helder Camara in Teteringen. Ik spreek Heidi over de kracht van spellen, hoe zij spellen inzet en over het systeem dat ze samen met haar collega Marloes Aarsman heeft opgezet voor haar school.

Waarom kies je voor spellen?

“Van nature [leren alle zoogdieren spelenderwijs](#): tijgertjes die met elkaar stoeien en zo leren hun territorium af te bakenen. En mensenkinderen die al van kleins af aan spelenderwijs leren en zich zo voorbereiden op (sociale) situaties die ze later tegenkomen. Naar mijn mening moeten we daar veel meer op aansluiten door spellen in te zetten op school. Het grote voordeel van spellen is dat ze motiveren en de aandacht vasthouden. Dat komt door de vormgeving en doordat er competitie in zit. In de klas zijn mijn leerlingen er niet zo mee bezig of ze een 7 of een 8 halen, maar een spel daagt ze uit om toch nog die halve punt hoger te scoren.”

Op welke manier zetten jullie de spellen in?

“Marloes en ik zetten spellen in om vaardigheden te trainen en dan met name de [executieve vaardigheden](#) en sociale vaardigheden. Ik laat kinderen zelf een spel kiezen of geef ze een spel als ik voor een kind een leerdoel in mijn hoofd heb. Het is essentieel om het vervolgens na te bespreken, want als leerkracht moet jij de vertaalslag maken. Je beschrijft expliciet wat je hebt gezien en je stelt vragen: hoe is het gegaan, hoe heb je het ervaren, hoe voelde het van tevoren en hoe voelde het toen je merkte dat je dit deed? Als je dat niet expliciet doet, maken de kinderen geen koppeling. Dan blijft het gewoon een leuk spelletje.

Hoe kinderen een spel in de Minervagroep aanpakken is vaak herkenbaar gedrag voor de eigen leerkracht: een spel beginnen zonder spelregels te lezen of aan werk beginnen zonder vooraf na te denken. En dan stoppen en boos worden. In de groep haak ik daarop in: we pakken de spelregels erbij en lezen die samen. Tijdens het lezen zie je het kwartje al vallen: ‘Oh, moet het zo!’ En dan gaan ze hartstikke fanatiek spelen. Laatst kwam er een leerling naar me toe voor een nieuw spel: ‘Juf, nu ga ik eerst de spelregels lezen.’

Door een spel zie je een kind van een andere kant en dat levert ook de leerkracht soms verrassende inzichten. Ik had het zelf bij een dyslectische leerling die totaal niet gemotiveerd was om te lezen. In de klas draaide het alleen om lezen en ging alles moeizaam. Maar bij een spel was ze hartstikke fanatiek en realiseerde ik me dat ze wel degelijk kon doorzetten en haar aandacht erbij kon houden. Het was voor mij een eyeopener om haar even los van die leesproblemen te zien.

In de eigen klas kan de leerkracht weer verwijzen naar het spel dat in de Minervagroep gespeeld is: weet je nog hoe je dat bij het spel aanpakte? ‘Ik heb bij dat spel gezien dat je heel goed erg goed van tevoren hebt nagedacht. Zou je dat nu ook kunnen doen?’ Je herinnert kinderen aan hun succeservaring bij het spel en zo weten ze dat ze het wél kunnen. En dat levert een goed gevoel op. We werken daarmee aan de mindset: het leren van je fouten, hulp durven vragen, doorzetten.”

Zou je spellen ook in kunnen zetten om reguliere lessen te vervangen?

“Nou, wij doen dat niet. We trainen echt de vaardigheden. Rekenen, spelling en taal is toch kennis die moet worden aangeleerd. Overigens zitten er in onze rekenmethode ook veel spelletjes dus die hoeven we niet te vervangen. Maar sociale vaardigheidstraining zou best kunnen. Daar is een overlap in. Ik denk dat er meer mogelijkheden zijn om spellen in te zetten, we kunnen daar nog veel meer uithalen.”

Hoe kies je een spel? Aan welke voorwaarden moet een goed spel volgens jou voldoen?

“Ik vind twee dingen belangrijk. Allereerst mag het bij een spel niet alleen op geluk aankomen, zoals bij Ganzenbord. We zoeken spellen die de [executieve functies](#) aanspreken. Zo spreekt een eenpersoonsspel doelgericht gedrag en volgehouden aandacht aan. Organisatie en planning oefen je meer met strategische denkspellen. Voor coöperatieve spellen is samenwerken essentieel en

respons-inhibitie oefen je met reactiespellen.

Een tweede vereiste is puur praktisch. De speelduur mag maximaal 45 minuten zijn. In een uur moet je het kunnen spelen. Dat betekent overigens niet dat de eerste keer spelen ook drie kwartier is. Uitzoeken, lezen van de spelregels, uitproberen, alles bij elkaar zijn leerlingen dan langer bezig. Als ze een spel eenmaal doorhebben en zelf kunnen spelen, moet het binnen een uur passen.”

Dus nu hebben jullie een lokaal vol spellen?

“Dat klopt. En helemaal volgens een systeem. Marloes en ik hebben dat verleden jaar uitgewerkt, daar zijn veel uren in gaan zitten. Gelukkig kregen we een subsidie van het Leraren Ontwikkel Fonds (LOF) voor ons plan waardoor de school ons een aantal uur vrij kon roosteren. Eerst hebben we een aantal van die handige ladekasten gekocht. We hebben de kasten in categorieën verdeeld:

1. spellen voor 1 speler (daar hebben we er veel van, die beslaan een paar kasten)
2. strategische denkspellen
3. coöperatieve spellen
4. reactiespellen

Ieder spel heeft natuurlijk de handleiding in de doos, maar wij hebben ook een A4 gemaakt met een ultrakorte uitleg en een QR-code. Met hun tablet kunnen de kinderen de QR-code scannen en komen ze bij een filmpje met uitleg. Zo kunnen ze in principe zelf aan de slag.

Kinderen mogen ook spellen meenemen naar de klas en ook leerkrachten komen wel eens spellen lenen. Daarvoor hebben we een uitleensysteem bedacht: op ieder spel zit een magneet, als kinderen een spel meenemen klikken ze de magneet op het uitleenbord bij hun klas. Als ze het spel terugbrengen zetten ze het niet direct in de kast, maar op de inlevertafel. Wij controleren dan of het spel compleet is en verrassend genoeg is dit nog altijd goed gegaan. Kinderen gaan zorgvuldig met de spellen om.”

Als scholen hiermee aan de slag willen, wat is dan je advies?

- Vertel je collega's over de kracht van spellen. Marloes en ik hebben vorig jaar een workshop georganiseerd over executieve functies en spellen. Door het jaar heen delen we onze positieve ervaringen. We merken dat collega's enthousiast worden, omdat zij ook het positieve effect zien.
- Introduceer complexere spellen per groepje of laat een oudere leerling een groep begeleiden. Ik kies een spel dat ik aan de groep uitleg, waarna ze er in groepjes de hele week mee kunnen werken. Zo hebben alle kinderen het een keer gespeeld. We koppelen ook leerlingen uit groep 8 aan kinderen uit de onder- of middenbouw. De achtstegroepers begeleiden het spel en oefenen daarmee natuurlijk ook weer vaardigheden.
- Stimuleer kinderen om door te spelen ook als het moeilijk wordt. Wij geven bij de eenpersoonsspellen een registratievel waarop kinderen bijhouden hoe ver ze zijn. Ze mogen pas een ander spel kiezen als ze bij level 20 zijn, maar het blijft bij twee spellen. Daarna moet er eerst één uitgespeeld worden. Door deze eis komt een kind vanzelf bij de moeilijkere levels en daarmee ook bij een frustratiegrens. En daar ontstaat het leren.
- Schakel hulp van buiten in voor ondersteuning en advies bij de inzet en keuze van spellen en de ontwikkeling van een spelsysteem voor jouw school.

“Met ons lokaal, dat inmiddels De Spellenstee heet, creëren we de mogelijkheid om op een speelse manier vaardigheden te trainen. Wij zijn daar heel trots op. En het werkt! Omdat alle kinderen iets hebben met spellen, er is altijd een spel dat ze aanspreekt. Ik ben overtuigd van de kracht van spellen. We kunnen die kracht nog veel meer gaan benutten door meer en vaker spellen in te zetten op school.”

*Heidi van der Westerlaken-Vriens is leerkracht van groep 5 en de Minervagroep middenbouw op basisschool Helder Camara in Teteringen. In 2017 rondde ze haar opleiding Talentbegeleider Basisonderwijs af bij Novilo. Ze schreef haar scriptie over de inzet van spellen om executieve vaardigheden te trainen. Ze kreeg veel vragen van medestudenten en collega's over spellen en de keuze van het juiste spel. Dat inspireerde haar tot het schrijven van de praktische gids *Speel Je Vaardig*. Heidi geeft onder de vlag van *Speel je vaardig* workshops over het ontwikkelen van executieve functies met spellen. info@speeljevaardig.nl / www.speeljevaardig.nl*

Marloes Aarsman is leerkracht van de Minervagroep bovenbouw op basisschool Helder Camara in Teteringen. Zij maakt deel uit van het ontwikkelteam meer- en hoogbegaafdheid binnen stichting INOS. Zij rondde in 2017 haar opleiding Talentbegeleider Basisonderwijs af bij Novilo. Zij heeft haar scriptie geschreven over leren leren en de verschillende leerstrategieën die daarbij aan bod kunnen komen.